

UNUTULMA HAKKI-İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ ARASINDAKİ ADİL DENGE ARAYIŞI

*Balancing the Right to be Forgotten and Freedom
of Expression: The Search for a Fair Balance*

Ömer Zahid ÖZÜDOĞRU*

Öz

Bu çalışma, dijital çağın yarattığı ebedi bellek sorununa karşı gelişen unutulma hakkı ile demokratik toplumların temel taşı olan ifade ve basın özgürlüğü arasındaki gerilimi çok boyutlu bir perspektifle ele almaktadır. Çalışmada önce unutulma hakkının kavramsal çerçevesi, tarihsel gelişimi ve normatif temelleri ortaya konulmakta; ardından basın özgürlüğü ve dijital arşivlerin toplumsal hafızadaki yeri incelenmektedir. Son bölümde ise Avrupa Birliği Adalet Divanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Türk Anayasa Mahkemesi içtihatları ışığında iki hak arasında adil dengenin nasıl kurulacağı analitik bir karşılaştırmalı yöntemle ele alınmaktadır. Çalışma; öznenin konumu, zamanın dönüştürücü etkisi ve müdahalenin ölçülülüğü gibi parametreler üzerinden somut denge kriterleri önermekte ve Türk hukuku için yasal kodifikasyon, idari ihtisaslaşma ile dengeleme rehberi oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunmaktadır. Çalışmanın özgün katkısı: üç yüksek mahkemenin dengeleme mantığını söz

* Avukat, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı Öğrencisi, e-posta: zahidozudogru@gmail.com, ORCID: 0009-0008-3468-5155.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 7.03.2026

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 13.06.2026

Atıf/Citation: Özudoğru, Ömer Zahid. "Unutulma Hakkı-İfade Özgürlüğü Arasındaki Adil Denge Arayışı." Bilişim Hukuku Dergisi 8, Sy. 1 (2026): 281-313.

konusu parametreler çerçevesinde sistematik biçimde karşılaştırması, 5651 ve 6698 sayılı mevzuatın somut boşluklarını tespit etmesi ve Dijital Haklar Komisyonu önerisini hukuk devleti güvenceleriyle bağdaştır biçimde yapılandırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Unutulma hakkı, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, dijital arşivler, özel hayata saygı hakkı, kişisel veriler, ölçülülük ilkesi.

Abstract

This article explores the conflict between the right to be forgotten—a legal safeguard that has taken shape in response to the indefinite digital preservation of personal information—and the freedoms of expression and the press, which are indispensable to the functioning of open democratic societies. After tracing the conceptual origins, historical trajectory, and normative underpinnings of the right to be forgotten, the article examines why press freedom and the archival role of digital media deserve robust protection. The closing section draws on the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union, the European Court of Human Rights, and the Turkish Constitutional Court to determine how an equitable reconciliation of these competing values can be achieved in practice. Building on this comparative analysis, the article proposes actionable balancing benchmarks—anchored in the individual’s public or private standing, the erosion of informational relevance over time, and the proportionality of any remedial measure—and puts forward policy recommendations for Turkey covering legislative reform, administrative specialisation, and the drafting of a judicial balancing guide.

Keywords: Right to be forgotten, freedom of expression, press freedom, digital archives, right to respect for private life, personal data, principle of proportionality.

I. GİRİŞ

İnsanlığın başlangıcından bu yana toplumsal ve bireysel hafıza, biyolojik bir zorunluluk ve aynı zamanda bir nimet olan unutma eylemi üzerine inşa edilmiştir. İnsan zihni, maruz kaldığı bilgilerin büyük bir kısmını zamanla eleyerek, geçmişin yükünden kurtulur ve geleceğe odaklanma imkânı bulur. Viktor Mayer-Schönberger'in isabetle belirttiği gibi; "tarih boyunca unutmak kural, hatırlamak ise istisna olmuştur".¹ Ancak 21. yüzyılla birlikte bilişim teknolojilerinde yaşanan devrimsel dönüşüm ve internetin hayatın her alanına nüfuz etmesi, bu binlerce yıllık doğal paradigmayı tersine çevirmiştir. Dijital çağda artık hatırlamak varsayılan, unutmak ise çaba gerektiren istisnai bir eyleme dönüşmüştür.²

Geleneksel dünyada bilgiyi kayıt altına almak hem zahmetli hem de pahalıydı; bilginin dolaşımı ise coğrafi ve fiziksel kısıtlarla sınırlı kalıyordu. Dijital çağ bu denklemi köklü biçimde tersine çevirmiştir: sofistike arama algoritmaları ve neredeyse sifıra inen veri depolama kapasitesi sayesinde ağ ortamı, pratik olarak sınırsız bir bellek işlevi kazanmıştır.³ Bunun sonucunda yıllar önce yaşanan bir hata, kamuoyunun çoktan unuttuğu bir an ya da güncelliğini tüketmiş bir bilgi, tek bir sorgu aracılığıyla yeniden gün yüzüne çıkabilmektedir.⁴ Bentham'ın Panopticon'unu akla getiren bu dijital gözetim ortamı bireyi

¹ Viktor Mayer-Schönberger, *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age* (Princeton: Princeton University Press, 2009), 2.

² Simon Wechsler, "The Right to Remember: The European Convention on Human Rights and the Right to Be Forgotten," *Columbia Journal of Law and Social Problems* 49, no. 1 (2015): 136.

³ Ulaş Karan, "İnternette Haber Arşivlerinde Unutulma Hakkı: İfade Özgürlüğü İhlali mi, Özel Yaşama Saygı Hakkının Doğal Sonucu mu?," *Legal Hukuk Dergisi* 16, no. 189 (2018): 4203.

⁴ "You Are What You Google," *Wired*, Şubat 2009, erişim tarihi Aralık 18, 2025, <https://www.wired.com/2009/02/you-are-what-go>.

geçmişinin kalıcı gölgesi altında tutmakta ve kişisel gelişim ile yeniden başlangıç fırsatını ciddi ölçüde kısıtlamaktadır.⁵

Bu teknolojik asimetri, hukuk düzenini temel ve zorlu bir soruyla karşı karşıya bırakmıştır: Kamusal ilgisini ve güncelliğini yitirmiş olsun ya da olmasın, bir kişiye ait geçmiş veriler sonsuza dek herkesin erişimine açık kalabilmeli midir? Yoksa birey, dijital kimliği üzerinde yeniden egemenlik kurma ve geçmişinin sürekli görünür olmasını engelleme hakkına mı sahiptir? İşte bu sorunun cevabı olarak hukuk sahnesine çıkan unutulma hakkı,⁶ kalıcı dijital hafızanın doğurduğu tehditlere karşı bireysel özerkliği güvence altına almaya çalışan ve önemi giderek artan bir insan hakları aracı olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte unutulma hakkı, kısıtsız bir statüye sahip değildir. Hakkın hayata geçirilmesi, özgür bir demokratik yaşamın olmazsa olmaz koşulu olan ifade ve basın özgürlüğüyle doğrudan çatışmaktadır. Söz konusu gerilimin bir tarafında bireyin onuru, itibarı ve mahrem alanına saygı gösterilmesini güvence altına alan AİHS'nin 8. maddesi; diğer tarafında ise basının bilgi toplama ve aktarma görevi ile halkın haber alma hakkını koruyan 10. madde durmaktadır. Dijital arşivler bu çatışmada sıradan bir veri deposu olarak değerlendirilemez; zira bu arşivler aynı zamanda kamusal hafızanın taşıyıcısı, tarihsel araştırmaların birincil kaynağı ve hesap verebilir bir demokrasinin şeffaflık güvencesidir. Bu gerçek, hukuku katı çözümler yerine her olayı kendi bağlamında değerlendiren esnek ve çok boyutlu bir denge anlayışına zorlamaktadır.

Bu çalışmanın amacı; unutulma hakkının kavramsal çerçevesini ve hukuki niteliğini ortaya koymak, bu hakkın ifade ve basın özgürlüğü ile çatıştığı noktaları tespit etmek ve

⁵ AYM, N.B.B., BB, B. No: 2013/5653, 03.03.2016.

⁶ Jeffrey Rosen, "The Right to Be Forgotten," *Stanford Law Review Online* 65 (2012): 88, <https://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox-the-right-to-be-forgotten/>; Manuel Galea, "The Right to be Forgotten: A Balance Between Privacy and Public Rights?" (Doktora tezi, University of Malta, 2015), 34.

uluslararası (AİHM, ABAD) ve ulusal (AYM, Yargıtay) yargı içtihatları ışığında, bu iki üstün değer arasında adil bir dengenin nasıl kurulması gerektiğini analiz etmektir. Çalışmada öncelikle unutulma hakkının tarihsel gelişimi ve normatif temelleri ele alınacak, ardından ifade özgürlüğü bağlamında dijital arşivlerin önemi tartışılacak ve son olarak yüksek mahkemelerin geliştirdiği kriterler üzerinden somut çözüm önerileri sunulacaktır.

Bu çalışmanın literatüre özgün katkısı üç boyuttadır. **Birincisi**, ABAD, AİHM ve AYM içtihatlarını dağınık bir içtihat taraması olarak değil; öznenin kamusal görünürlüğü, zamanın dönüştürücü etkisi ve müdahalenin ölçülülüğü olmak üzere üç analitik parametre etrafında sistematik biçimde karşılaştırarak her mahkemenin dengeleme mantığındaki özgünlükleri ve kesişim noktalarını ortaya koymaktır. **İkincisi**, Türkiye’de 5651 ve 6698 sayılı mevzuatın uygulamadaki boşluklarını somut biçimde tespit ederek bu boşlukların neden yasal kodifikasyona ihtiyaç doğurduğunu gerekçelendirmektir. **Üçüncüsü** ise Türk hukukunda daha önce kurumsal tasarımıyla ele alınmamış olan Dijital Haklar Komisyonu önerisini, hukuk devleti güvenceleriyle bağdaşır biçimde yapılandırmaktır.

Bu çalışmada normatif analiz ve karşılaştırmalı içtihat incelemesi yöntemleri kullanılmıştır. Unutulma hakkı ile ifade ve basın özgürlüğü arasındaki çatışmanın kanun metinlerinden ziyade yargı kararlarıyla şekillenmiş olması nedeniyle araştırmanın ağırlık merkezini yüksek mahkeme içtihatlarının analitik değerlendirmesi oluşturmaktadır.

Karşılaştırmalı analizde üç mahkemenin seçilmesinin özgül gerekçeleri bulunmaktadır. **ABAD** kararları; dijital çağda arama motorlarının veri sorumlusu sıfatını tayin ederek unutulma hakkının dijital alandaki otonom yapısını ve temel sınırlarını çizen merci olması sebebiyle analize dahil edilmiştir. **AİHM** kararları; AİHS’nin 8. ile 10. maddeleri arasındaki çatışmada insan hakları perspektifiyle evrensel dengeleme testlerini geliştirdiği için karşılaştırmanın yapıtaşı olarak

konumlandırılmıştır. **Türk Anayasa Mahkemesi** kararları ise uluslararası standartların Türk hukuk sistemine entegrasyon sürecini ve yerel hukuktaki uygulama pratiklerini tespit edebilmek amacıyla incelenmiştir.

Karşılaştırmalı analizde mahkemelerin içtihadi yaklaşımları gelişigüzel biçimde değil, somut uyuşmazlıklarda kullandıkları dengeleme ölçütleri üzerinden tasnif edilmiştir. Bu doğrultuda mahkemelerin benzerlik ve farklılıkları: (i) öznenin kamusal görünürlüğü, (ii) zamanın dönüştürücü etkisi ve (iii) müdahalenin ölçülülüğü olmak üzere üç temel parametre üzerinden analitik bir süzgeçten geçirilerek incelenmiş ve bölüm sonunda karşılaştırmalı bir tablo ile görünür hale getirilmiştir. Bu metodolojik tercih, mahkemelerin hakları dengelerken başvurdukları argümantasyon farklılıklarını ve ağırlık noktalarını açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: UNUTULMA HAKKININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI

Unutulma hakkı, dijital dünyanın getirdiği yeni bir insan hakkı kategorisi olarak görünse de özü itibarıyla mahremiyet ve kişilik haklarının tarihsel gelişiminin doğal bir uzantısıdır. Bu bölüm, hakkın tanımını, tarihsel kökenlerini, diğer hukuki kavramlarla ilişkisini ve normatif temellerini detaylı bir şekilde analiz etmeyi amaçlamaktadır.

A. Tanım ve Tarihsel Gelişim: Suçlu Geçmişin Silinmesinden Dijital Unutulmaya

Unutulma hakkı, doktrinde en genel tanımıyla; dijital hafızada yer alan ve kişisel veri niteliği taşıyan bilgilerin, güncelliğini, önemini veya saklanma gerekçesini yitirmesi durumunda, bireyin talebi üzerine silinmesi veya erişiminin engellenmesi hakkı olarak ifade edilmektedir.⁷ Ancak bu tanım,

⁷ Yar. HGK, E.2014/56, K.2015/1679, 17.06.2015.

hakkın sadece dijital boyutuyla sınırlı kalmakta, tarihsel derinliğini yansıtmamaktadır.

Hakkın hukuki kökleri, 20. yüzyılın ikinci yarısında Kıta Avrupası geleneğinde filizlenmiştir: Fransız hukukundaki *droit à l'oubli* ve İtalyan hukukundaki *diritto all'oblio* kavramları bu gelişimin öncü örnekleri arasında yer almaktadır.⁸ İnternet öncesi dönemde bu hak, temelde ceza adaleti sistemiyle ilintili bir rehabilitasyon aracı olarak doğmuştur. Cezasını infaz eden ve topluma yeniden kazandırılmayı bekleyen mahkûmların, geçmişteki suçlarının sürekli yüzlerine vurulmasını engellemek ve temiz bir sayfa ile hayata devam etmelerini sağlamak bu hakkın çıkış noktasıydı.⁹

Ancak dijitalleşme ile birlikte hakkın mahiyeti evrim geçirmiştir. Artık sadece suçluların değil, geçmişteki bir fotoğrafı, sosyal medya paylaşımı veya hakkında çıkan bir haberi nedeniyle mağduriyet yaşayan her bireyin talep edebileceği genel bir kişilik hakkına dönüşmüştür.¹⁰ Bu dönüşümün simgesel başlangıç noktası, ABAD'ın Mayıs 2014'te verdiği C-131/12 sayılı Google Spain kararıdır.¹¹ Mahkeme bu kararla, arama motorlarını veri sorumlusu ilan etmiş ve unutulma hakkını dijital dünyada uygulanabilir somut bir mekanizmaya kavuşturmuştur. Ardından 2018'de yürürlüğe giren Avrupa Birliği Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün (GDPR) 17. maddesi bu hakkı yazılı hukuk kuralı düzeyine taşımıştır.

GDPR'ın 17. maddesinin unutulma hakkı açısından normatif önemi yalnızca hakkın pozitif hukuktaki varlığını tescil

⁸ Robert Kirk Walker, "The Right to be Forgotten," *Hastings Law Journal* 64 (2012): 272.

⁹ Cécile De Terwangne, "Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion," *VII International Conference on Internet, Law & Politics: Net Neutrality and Other Challenges for the Future of the Internet* iç. (Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya, 2012), 111.

¹⁰ De Terwangne, "Internet Privacy," 111.

¹¹ ABAD, *Google Spain SL and Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González*, C-131/12, 13.05.2014.

etmekle sınırlı değildir. Madde, silme talebinin hangi koşullarda kabul edileceğini ve hangi durumlarda reddedileceğini sistematik biçimde düzenlemektedir. Birinci fıkra; verinin toplanma amacının ortadan kalkması, rızanın geri alınması ve verilerin hukuka aykırı işlenmesi gibi silme yükümlülüğünü doğuran halleri saymaktadır. Üçüncü fıkra ise ifade ve bilgi özgürlüğü, kamu sağlığı, arşivleme, bilimsel ve tarihsel araştırma amaçları ile hukuki iddiaların savunulması gibi silme yükümlülüğünün uygulanmayacağı istisnaları düzenlemekte; böylece unutulma hakkı ile çatışan değerler arasındaki dengeleme işlemini kanun metnine yerleştirmektedir. Bu yapı, hakkın hem gerçek anlamda uygulanabilir hem de ölçülülük ilkesine bağlı olduğunu göstermektedir. Doktrinde GDPR m. 17'nin uygulama alanı ve sınırları özellikle medya özgürlüğü bağlamında tartışılmaya devam etmektedir.¹²

Türk hukukunda ise Anayasa veya kanunlarda unutulma hakkı adı altında müstakil bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun ve Anayasa Mahkemesi'nin (özellikle N.B.B. başvurusu) içtihatlarıyla, bu hak Türk hukuk sistemine entegre edilmiştir. Yüksek yargı mercileri, unutulma hakkını Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişilik gelişimi hakkı ile 20. maddesinde yer alan özel hayatın gizliliği ilkesinin zorunlu bir uzantısı olarak değerlendirmektedir. Türk hukuk literatüründe unutulma hakkının insan hakları hukuku perspektifinden ele

¹²GDPR m. 17(1) ve m. 17(3) hükümleri için bkz. European Data Protection Board (EDPB), "Guidelines 5/2019 on the criteria of the Right to be Forgotten in the search engines cases under the GDPR," Temmuz 7, 2020; Francesco Di Ciommo, "Privacy in Europe After Regulation (EU) No 2016/679: What Will Remain of the Right to be Forgotten?," The Italian Law Journal 3, no. 2 (2017): 633-646. Ayrıca bkz. Eren Sözüer, Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme (İstanbul: Onİki Levha Yayıncılık, 2017), 89-115.

alındığı çalışmalar da bu hakkın normatif temellerini derinlemesine irdelemektedir.¹³¹⁴

B. Mahremiyet ve Özel Hayata Saygı ile İlişkisi

Unutulma hakkının ontolojik temeli, hiç şüphesiz “özel hayatın gizliliği” ilkesidir. 1890 yılında Samuel Warren ve Louis Brandeis’in hukuk literatürüne kazandırdığı yalnız bırakılma hakkı,¹⁵ modern mahremiyet anlayışının temelini oluşturur. Dijital çağda unutulma hakkı, bu klasik tanımın güncellenmiş ve genişletilmiş bir versiyonudur.

AİHM, AİHS’nin 8. maddesi kapsamındaki özel hayat güvencesini dar bir çerçevede değerlendirmemektedir. Mahkemeye göre bu güvence, bireyin yalnızca kapalı mekânlardaki mahrem yaşamını değil; dış dünyayla kurduğu ilişkileri, itibarını, kimliğini ve kendi imgesini kontrol etme yetkisini de kapsamaktadır. Bir kişinin geçmişine ait verilerin ister rıza dahilinde ister rıza dışı paylaşılmış olsun, uzun süre iradesi hilafına dolaşımda kalması mahremiyet beklentisini zedeler.¹⁶ Unutulma hakkı, bireyin özel hayatının gizliliğini korumak adına, kamusal alana taşmış verilerin tekrar özel alana çekilmesini veya en azından kamusal görünürlüğünün azaltılmasını sağlayan bir enstrümandır.¹⁷

¹³ Yar. 19. CD, E.2020/6232, K.2021/2772, 10.03.2021.

¹⁴Eren Sözüer, Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 159-186. Sözüer, unutulma hakkını evrensel insan hakları söylemi çerçevesinde konumlandırarak hakkın AİHM içtihatındaki gelişimini ve Anayasa m. 17 ile olan ilişkisini ayrıntılı biçimde analiz etmektedir.

¹⁵ Samuel D. Warren ve Louis D. Brandeis, "The Right to Privacy," *Harvard Law Review* 4, no. 5 (1890): 193-220.

¹⁶ Francesco Di Ciommo, "Privacy in Europe After Regulation (EU) No 2016/679: What Will Remain of the Right to be Forgotten?," *The Italian Law Journal* 3, no. 2 (2017): 633.

¹⁷ Gülay Arslan Öncü, "Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı," *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa: Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme* iç., ed. Sibel İnceoğlu (İstanbul: Beta Yayınevi, 2013), 311.

C. Bilgilendirme Özerkliği (Veri Özerkliği)

Unutulma hakkını sadece mahremiyetin korunması ile açıklamak, hakkın kapsamını daraltmak olur. Bu hak aynı zamanda, Alman Anayasa Mahkemesi'nin 1983 tarihli meşhur Nüfus Sayımı Kararı (*Volkszählungsurteil*) ile geliştirdiği bilgilendirme özerkliği (informationelle Selbstbestimmung) ilkesine dayanır.¹⁸

Bilgilendirme özerkliği; bireyin, kendisine ait verilerin toplanması, saklanması, kullanılması ve üçüncü kişilere aktarılması süreçlerinde söz sahibi olmasını, yani kendi verisinin "kaderini tayin etme" yetkisini ifade eder. Birey, verinin sadece nesnesi değil, aynı zamanda öznesidir. Unutulma hakkı, bireye verileri üzerindeki kontrolünü yeniden kazandırarak dijital kimliğini yeniden inşa etme imkânı tanır. Dolayısıyla bu hak, insan onurunun ve kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkının, veri koruma hukuku alanındaki en somut tezahürüdür.¹⁹

Unutulma hakkının ahlaki ve felsefi temelini yalnızca istenen bir öz-imgeyi başkalarına yansıtma ve kontrol etme amacına indirgemek eksik bir yaklaşım olacaktır. Lowry Pressly'nin geliştirdiği güncel teorik yaklaşıma göre; bu hakkın asıl özü, bireyin "**faillige duyulan güven**" duygusunu korumak ve geçmişinin bilgisiyle önceden koşullanmamış yeni sosyal ilişkiler kurabilme ihtimalini açık tutmaktır. Bireyin geçmişine ait dijital kayıtların sürekli ve evrensel biçimde erişilebilir olması, kişiyi geçmişine prangalamakta ve geleceğinin açık olduğuna dair inancını zedelemektedir. Dolayısıyla unutulma hakkı, bireyin salt başkalarının gözündeki itibarını yönetmesini değil, kendi hayatını yönlendirmesinin ve değişmeye

¹⁸ Almanyaya Federal Anayasa Mahkemesi (BVerfG), *Volkszählungsurteil* (Nüfus Sayımı Kararı), 1 BvR 209/83ff., 15.12.1983, BVerfGE 65, 1.

¹⁹ Antoinette Rouvroy ve Yves Poullet, "The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development: Reassessing the Importance of Privacy for Democracy," *Reforming European Data Protection Law* iç., ed. Serge Gutwirth, Ronald Leenes ve Paul de Hert (Dordrecht: Springer, 2015), 45.

çalışmasının buna değeceğine olan içsel inancını ve faillik kapasitesini güvence altına alan yaşamsal bir koşuldur.²⁰

D. Unutulma Hakkının Diğer Haklardan Farkı: Silme ve Referanssızlaştırma Hakkı

Hakkın sınırlarını ve uygulama biçimini netleştirmek adına, sıklıkla karıştırılan silme hakkı ve listeden çıkarılma kavramları arasındaki teknik ve hukuki farkların ortaya konması elzemdir.

- **Silme Hakkı:** Verinin, bulunduğu kaynaktan (örneğin haberi yapan gazetenin sunucularından veya bir sosyal medya platformunun veritabanından) fiziksel veya dijital olarak tamamen yok edilmesini ifade eder. Bu, en radikal müdahale biçimidir ve genellikle verinin hukuka aykırı işlenmesi, saklama süresinin dolması veya açık rızanın geri alınması gibi durumlarda uygulanır.²¹ Silme işlemi gerçekleştiğinde, o bilgi artık dijital evrende varlığını yitirir; yani tarihten silinir.

- **Referanssızlaştırma Hakkı (Listeden Çıkarma):** Unutulma hakkının arama motorları nezdindeki en yaygın ve ölçülü uygulama halidir. Burada, kişinin ismiyle yapılan arama sonuçlarında, ilgili içeriğe yönlendiren linkler (URL) listeden çıkarılır. Ancak içeriğin kendisi asıl kaynağında (web sitesinde) varlığını sürdürmeye devam eder. Başka anahtar kelimelerle veya doğrudan URL adresiyle o içeriğe ulaşmak mümkündür.²²

ABAD, Google Spain kararında bu ayrımın hayati önemine dikkat çekmiştir. İnternetin yapısı gereği bilginin yayılım hızı ve kopyalanma kolaylığı düşünüldüğünde; asıl içeriği silerek basının arşivini yok etmek yerine, sadece arama motoru

²⁰ Lowry Pressly, "The Right to Be Forgotten and the Value of an Open Future," *Ethics* 135, no. 1 (2024): 76-79, <https://doi.org/10.1086/731431>.

²¹ Serdar Güleler, "Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak 'Unutulma Hakkı'," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 102 (2012): 226.

²² Google, "Sıkça Sorulan Sorular," erişim tarihi Aralık 15, 2025, <https://www.google.com.tr/intl/tr/policies/faq/>.

sonuçlarını temizleyerek bireyin ismini o içerikten koparmak, ifade özgürlüğünü daha az zedeleyen bir yöntemdir.²³

Türk hukuk pratiğinde de Sulh Ceza Hâkimlikleri, genellikle 5651 sayılı Kanun kapsamında erişimin engellenmesi (URL bazlı engelleme) kararı verirken; Anayasa Mahkemesi, unutulma hakkı bağlamında kişinin ismiyle yapılan aramalarla ilişkilendirilmemesi şeklinde daha spesifik kararlar verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.²⁴

III. ÇATIŞAN DEĞER: İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Unutulma hakkı tartışmalarında terazinin bir kefesinde bireyin mahremiyeti dururken, diğer kefesinde demokratik toplumların olmazsa olmaz (conditio sine qua non) şartı olan ifade ve basın özgürlüğü yer almaktadır. Unutulma hakkının sınırlarını doğru çizebilmek için, onunla çatışan bu değer mahiyetini ve dijital çağda kazandığı yeni boyutları anlamak elzemdir.

A. Demokratik Toplumun Temel Taşı Olarak İfade Özgürlüğü

İfade özgürlüğü (AİHS m. 10, Anayasa m. 26), sadece bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerinin bir aracı değil, aynı zamanda çoğulcu bir demokrasinin işleyişi için hayati bir işlev üstlenir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM),²⁵ yerleşik içtihadı olan *Handyside v. Birleşik Krallık* kararından bu yana ısrarla vurgulamaktadır ki; ifade özgürlüğünün güvencesi, yalnızca toplumun büyük çoğunluğunca benimsenen, masum ya

²³ AİHM, *Węgrzynowski ve Smolczewski v. Polonya*, B. No: 33846/07, 16.07.2013, § 57; AİHM, *M.L. ve W.W. v. Almanya*, B. No: 60798/10 ve 65599/10, 28.06.2018, § 102.

²⁴ Ş. Cankat Taşkın, *İnternete Erişim Yasakları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 301-324.

²⁵ AİHM, *Lingens v. Avusturya*, B. No: 9815/82, 08.07.1986, § 41; AİHM, *Oberschlick v. Avusturya* (No. 1), B. No: 11662/85, 23.05.1991, § 57; AİHM, *Nilsen ve Johnsen v. Norveç*, B. No: 23118/93, 25.11.1999, § 43.

da önemsiz görülen fikir ve haberleri değil, aksine kamuoyunun bir bölümünü tedirgin eden, öfkeliendiren ya da yerleşik değerlere meydan okuyan görüşleri de kapsamaktadır.²⁶

Özellikle siyasi tartışma özgürlüğü ve kamu yararını ilgilendiren meseleler, bu korumanın en üst seviyede olduğu alanlardır. Unutulma hakkı bağlamında sorun, tam da bu noktada düğümlenmektedir: Birey için rahatsız edici olan geçmiş bir bilgi, toplum için bilinmesi gereken bir gerçeklik olabilir.

B. Basının Kamu Gözetleyicisi Rolü ve Halkın Bilgi Edinme Hakkı

Basın özgürlüğü, sadece gazetecilerin haber yapma hakkından ibaret değildir; asıl meşruiyetini halkın haber ve kanaatlere ulaşma hakkından alır. AİHM'in *Lingens v. Avusturya* ve *Axel Springer* kararlarında altını çizdiği üzere; basın, bir kamu gözetleyicisi rolü üstlenerek, kamuyu ilgilendiren her türlü bilgiyi toplama, işleme ve sunma göreviyle yükümlüdür.²⁷

Bu görev, geçmişte yaşanmış olayları da kapsar. Zira tarih, bugünü anlamanın anahtarıdır. Bir siyasetçinin geçmişteki tutarsızlıkları, bir iş insanının ticari geçmişi veya bir kamu görevlisinin sicili, seçmenlerin ve toplumun kanaat oluşturma sürecinde kritik verilerdir. Dolayısıyla, basının arşiv tutma ve bu arşivi erişime açma faaliyeti, ifade özgürlüğünün ikincil değil, asli unsurlarından biridir.^{28,29}

²⁶ AİHM, *Handyside v. Birleşik Krallık*, B. No: 5493/72, 07.12.1976, § 49.

²⁷ Jeff John Roberts, "The Right to Be Forgotten from Google? Forget It, Says US Crowd," *Fortune*, Mart 12, 2015, erişim tarihi Kasım 20, 2025, <https://fortune.com/2015/03/12/the-right-to-be-forgotten-from-google-forget-it-says-u-s-crowd/>.

²⁸ AİHM, *M.L. ve W.W. v. Almanya*, B. No: 60798/10 ve 65599/10, 28.06.2018, § 101.

²⁹ AİHM, *Fuchsman v. Almanya*, B. No: 71233/13, 19.10.2017, § 40.

Öte yandan, basının arşiv tutma görevi ve kamunun bilgi alma hakkı mutlak bir fayda varsayımına dayandırılmaz. Özellikle geçmişte işlenmiş suçlara ilişkin verilerin sürekli olarak kamuoyunun erişimine açık tutulmasının kamu güvenliğini artıracığı tezi ampirik verilerle çelişebilmektedir. Pressly'nin ABD'deki cinsel suçluların kamuya duyurulmasını öngören "Megan Yasası" (Megan's Law) uygulamaları üzerinden aktardığı araştırmalar, suç geçmişinin sürekli ifşa edilmesinin suçlunun yeni ve önceden koşullanmamış ilişkiler kurma inancını yıktığını göstermektedir. Bu durum, faillik güvenliğini zedeleyerek bireyin ıslah olma motivasyonunu düşürmekte ve suçun tekrarlanmasını azaltmak yerine artırabilmektedir. Dolayısıyla kamusal hafıza ve bilgi edinme hakkı dengelenirken, sürekli ifşanın bireyin yeniden topluma kazandırılması (resosyalizasyon) amacını tamamen ortadan kaldıran yıkıcı etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.³⁰

C. Dijital Haber Arşivleri: Tarihsel ve Toplumsal Hafıza

İnternet, basının bu arşivleme işlevini kökten değiştirmiştir. Geleneksel arşivler, fiziksel erişim zorluğu ve sınırlı depolama alanı nedeniyle doğası gereği unutmaya meyilliydi. Ancak dijital haber arşivleri, sınırsız kapasitesi ve arama motorları sayesinde sağladığı anlık erişim ile unutmayı imkânsız kılan bir yapıya sahiptir.³¹

AİHM, *Węgrzynowski ve Smolczewski v. Polonya* ve özellikle *Times Newspapers Ltd v. Birleşik Krallık* (No. 1 ve 2) kararlarında, internet haber arşivlerinin önemini açıkça tescil etmiştir. Mahkemeye göre dijital arşivler; eğitim, tarihsel araştırma ve toplumsal hafızanın korunması adına paha biçilemez birer kaynaktır. Bu arşivlerin bütünlüğü

³⁰ Pressly, "Right to Be Forgotten," 86.

³¹ Stuart Jeffries, "Why We Must Remember to Delete - and Forget - in the Digital Age," *The Guardian*, Haziran 30, 2011, erişim tarihi Aralık 16, 2025, <https://www.theguardian.com/technology/2011/jun/30/right-to-be-forgotten-digital-age>.

bozulmamalıdır. Bir haberin arşivden tamamen silinmesi, tarihin o anına ait bir tanıklığın yok edilmesi anlamına gelir ki bu da tarihin yeniden yazılması tehlikesini doğurur.³²³³

D. Çatışmanın Özü: Arşivin Bütünlüğü Mü, Bireyin Huzuru Mu?

Unutulma hakkı talepleri, işte bu noktada dijital arşivlerin değiştirilemezlik ve erişilebilirlik özelliklerine bir müdahale teşkil eder. Birey, geçmişteki bir hatasının (örneğin 10 yıl önceki bir iflas haberinin)³⁴ bugün arama motorlarında ilk sırada çıkmasından ve güncel itibarını zedelemesinden şikâyetçidir. Buna karşılık basın organı, o haberin yayınlandığı tarihte doğru ve hukuka uygun olduğunu, dolayısıyla arşivin bir parçası olarak kalması gerektiğini savunur.

Hukuk düzeninin önündeki zorlu sınav; basının arşiv tutma özgürlüğünü zedelemekten, bireyi dijital geçmişinin ebedi esaretinden nasıl kurtaracağıdır. Bu paradoks, ancak her iki hakkın özüne dokunmayan, erişimi zorlaştırma (indeksleme engeli) veya kimliği gizleme (anonimleştirme) gibi ara formüllerle çözülebilir kanaatindeyiz.³⁵

Bu noktada, unutulma hakkının ifade özgürlüğü üzerinde yalnızca caydırıcı etki yaratan bir sansür aracı olduğu yönündeki geleneksel argümanı da eleştirel bir süzgeçten geçirmek gerekmektedir. Nitekim Pressly'nin altını çizdiği üzere; bireylerin çevrimiçi veya çevrimdışı ortamdaki tüm ifade, eylem ve geçmişlerinin sonsuza dek kalıcı biçimde isimleriyle ilişkilendirileceğini bilmesi, asıl büyük otosansürü doğurmaktadır. Gözetim ve kalıcı kayıt mekanizmalarının

³² AİHM, *Węgrzynowski ve Smolczewski v. Polonya*, B. No: 33846/07, 16.07.2013, § 65.

³³ AYM, N.B.B., BB, B. No: 2013/5653, 03.03.2016, § 61; AYM, G.D. (2), BB, B. No: 2014/1808, 18.11.2015, § 25.

³⁴ "Requirements relating to information contained in consumer reports," 15 U.S.C. § 1681c(a)(1) (2012).

³⁵ AİHM, *Hurbain v. Belçika* [BD], B. No: 57292/16, 04.07.2023, § 128.

yarattığı bu baskı, bireyleri düşüncelerini açıklamaktan ve eylemde bulunmaktan alıkoyar. Tam aksine, verilerin ve ifadelerin ebedi olmadığına, gerektiğinde ismin bu içeriklerden koparılabilmesine duyulan güven, bireylerin kendilerini daha özgürce ifade etmelerine zemin hazırlayarak uzun vadede **ifade özgürlüğünün özünü besleyen ve güçlendiren** bir işlev görmektedir.³⁶

IV. ÇATIŞMANIN ÇÖZÜMÜNDE YARGISAL KRİTERLER: ABAD, AİHM VE AYM YAKLAŞIMLARI

Unutulma hakkı ile ifade ve basın özgürlüğü arasındaki çatışmanın çözümünde, evrensel geçerliliği olan matematiksel bir formül bulunmamaktadır. Hukukun dinamik yapısı, her somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmesini zorunlu kılar. Bu bağlamda, uluslararası ve ulusal yüksek yargı organları, içtihat yoluyla bir dizi dengeleme kriteri geliştirmiştir. Bu bölüm, Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Türk Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) konuya ilişkin temel yaklaşımlarını ve geliştirdikleri testleri inceleyecektir.³⁷

A. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) Yaklaşımı: Google Spain Devrimi

Unutulma hakkının modern veri koruma hukukundaki miladı, şüphesiz ABAD'ın 13 Mayıs 2014 tarihli *Google Spain SL ve Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) ve Mario Costeja González* kararıdır (C-131/12). Bu karar, dijital mahremiyet algısını kökten değiştirmiştir.

³⁶ Pressly, "Right to Be Forgotten," 83-84.

³⁷ The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, "Report of the Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten," Şubat 6, 2015, erişim tarihi Aralık 27, 2025, <https://static.googleusercontent.com/media/archive.google/tr//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf>.

1. Arama Motorlarının Veri Sorumlusu Olarak Sorumluluğu

Divan, arama motorlarının internetteki bilgileri otomatik olarak bulması, indekslemesi, saklaması ve belirli bir düzen içinde kullanıcılara sunması faaliyetlerinin, 95/46/EC sayılı Direktif (ve halefi GDPR) anlamında kişisel veri işleme faaliyeti olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla Google gibi arama motoru işletmecileri, bu verilerin işlenmesinden sorumlu veri sorumlusu olarak kabul edilmiştir. Bu tespit, arama motorlarını sadece tarafsız bir aracı olmaktan çıkarıp, hukuki sorumluluğun merkezine yerleştirmiştir.

2. Yetersiz, İlgisiz veya Artık İlgili Olmayan Veri Kriteri

Kararın esasına ilişkin olarak Divan; başlangıçta hukuka uygun olarak işlenen doğru bir verinin bile, geçen zamanın etkisiyle yetersiz, ilgisiz veya artık güncel olmayan bir niteliğe bürünebileceğine hükmetmiştir. Mahkeme, bu çatışmada kural olarak veri öznesinin temel haklarının (mahremiyet ve veri koruma), arama motorunun ekonomik menfaatlerinden ve kamunun o bilgiye ulaşmadaki menfaatinden öncelikli olduğunu belirtmiştir. Ancak bu öncelik mutlak değildir; eğer veri öznesi kamusal hayatta önemli bir rol oynuyorsa, kamunun bilgiye erişim hakkı, bireyin unutulma hakkına üstün gelebilir.³⁸

B. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Yaklaşımı: Dengeleme Testi

AİHM, konuyu veri koruma tekniklerinden ziyade, AİHS'in 8. maddesi (özel hayata saygı) ile 10. maddesi (ifade özgürlüğü) arasındaki hakların çatışması ve devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında ele almaktadır. Mahkeme, bu dengeyi kurarken *Axel Springer AG v. Almanya* kararında kristalize ettiği kriterleri esas almaktadır.

³⁸ ABAD, *Google Spain*, C-131/12, §§ 28, 33, 38, 41.

1. Axel Springer Kriterlerinin Uygulanması

Mahkeme, unutulma taleplerini değerlendirirken şu parametreleri kullanır:

- **Kamusal Tartışmaya Katkı:** Söz konusu yayın, genel yararı ilgilendiren bir tartışmaya hizmet ediyor mu?
- **Kişinin Tanınırlığı:** Başvurucu siyasetçi, ünlü veya kamuya mal olmuş bir kişi mi, yoksa sade bir vatandaş mı?
- **Bilginin Konusu:** Haber, kişinin kamusal göreviyle mi yoksa tamamen özel hayatıyla mı ilgili?
- **Önceki Davranışlar:** Kişi daha önce bu bilgiyi kendi rızasıyla alenileştirmiş mi?
- **İçeriğin Sunuluş Biçimi ve Yaptırımın Ağırlığı:** Müdahale (erişim engeli/silme) orantılı mı?

2. M.L. Ve W.W. v. Almanya: Suçlu Geçmiş ve Toplumsal Hafıza

Mahkeme, 2018 tarihli *M.L. ve W.W. v. Almanya* kararında, cinayet suçundan hüküm giymiş iki kardeşin, cezalarını çektikten sonra eski haberlerin arşivlerden silinmesi talebini reddetmiştir. AİHM, basının arşiv tutma görevinin ve toplumun geçmişteki ağır suçlar hakkında bilgi sahibi olma menfaatinin, başvuruçuların unutulma menfaatinin ağır bastığına hükmetmiştir. Bu karar, unutulma hakkının herkese uygulanabilen bir hak olmadığını göstermesi açısından kritiktir.

3. Hurbain v. Belçika: Anonimleştirme Çözümü

Büyük Daire, 2023 tarihli *Hurbain v. Belçika* kararında ise daha nüanslı bir yaklaşım sergilemiştir. Geçmişte bir trafik kazasına karışan sürücünün adının, gazetenin dijital arşivindeki haberde anonimleştirilmesini (ad-soyad yerine X.Y. yazılmasını) talep etmesini haklı bulmuştur. Mahkeme, haberin içeriğine dokunulmadan sadece kimliğin gizlenmesinin, arşivin bütünlüğünü koruyan en hafif ve ölçülü tedbir olduğunu vurgulamıştır.

4. Biancardi v. İtalya: Sorumluluğun Genişlemesi

AİHM, *Biancardi* kararında, indeksten çıkarma yükümlülüğünün sadece Google gibi arama motorlarına değil; bünyesinde arama çubuğu barındıran ve arşiv tutan yerel haber sitelerine veya internet gazetelerine de yüklenebileceğini kabul etmiştir. Bu, basın sorumluluk alanını genişleten önemli bir içtihattır.

C. Türk Anayasa Mahkemesi (AYM) Yaklaşımı: N.B.B. Kararı ve Dörtlü Test

Türk anayasa yargısında unutulma hakkının ilk kez bağımsız bir temel hak olarak ele alındığı karar, Anayasa Mahkemesi'nin 2016 yılında sonuçlandığı N.B.B. başvurusudur (B. No: 2013/5653). Mahkeme bu kararda hakkı salt bir veri silme talebine indirgememiş; Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişilik gelişimi hakkı ile 20. maddesinde yer alan özel hayatın gizliliği ilkesinin birlikte doğurduğu normatif bir gereklilik olarak konumlandırmıştır. Aynı kararda devletin, bireyin geçmiş yükümlülüklerinden arınarak topluma yeniden kazandırılmasını kolaylaştırma yükümlülüğü bulunduğuna da vurgu yapılmıştır.

AYM, bir haberin internetten kaldırılması veya erişime engellenmesi taleplerinde şu dört temel kriteri uygulamaktadır:

1. Zaman Unsuru: Yayının üzerinden ne kadar süre geçmiştir? Bu süre zarfında haberin güncelliği ve haber değeri devam etmekte midir? (Örneğin 14 yıl önceki bir uyuşturucu kullanma haberi, güncelliğini yitirmiş kabul edilebilir).

2. Konu Unsuru: Haber içeriği toplumsal, tarihsel, istatistiksel veya bilimsel bir değer taşımakta mıdır? Kamunun bu bilgiyi bilmesinde hâlâ üstün bir yarar var mıdır?

3. Kişi Unsuru: Habere konu olan kişi siyasetçi, sanatçı veya üst düzey bürokrat mıdır? Yoksa kamuoyu tarafından

tanınmayan sade vatandaş mıdır? Siyasi figürler için eleştiri ve bilinirlik eşiği daha yüksektir.

4. Araç (Yöntem) Unsuru: Müdahale ölçülü müdür? İçeriğin tamamen silinmesi yerine; arama motorlarından ismin çıkarılması (indekslemenin engellenmesi) veya haberin anonimleştirilmesi gibi daha hafif tedbirler mümkün müdür?

AYM, N.B.B. kararında, başvurucunun sade bir vatandaş olması ve haberin 14 yıl öncesine ait olması nedeniyle unutulma hakkının ihlal edildiğine hükmederken; daha sonraki K.Ş. kararında, cinsel saldırı suçundan yargılanan bir kişinin talebini, suçun niteliği ve kamunun bilgi alma hakkını gerekçe göstererek reddetmiştir. Bu da AYM'nin de AİHM gibi kategorik bir unutulma yerine vaka bazlı dengeleme yöntemini ve kararı verirken benzer kriterleri benimsediğini görmekteyiz.

D. Üç Mahkemenin Karşılaştırmalı Analizi

Yukarıda ayrı ayrı incelenen üç mahkemenin içtihadı yaklaşımları bir arada değerlendirildiğinde, dengeleme mantığındaki hem ortak paydalar hem de belirgin farklılıklar dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tablo, üç analitik parametre ekseninde mahkemelerin yaklaşımlarını görünür kılmaktadır.

Karşılaştırma Parametresi	Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)	Anayasa Mahkemesi (AYM)
Öznenin Konumu	Kamusal figürlere ait verilerin erişilebilirliği esastır; sade vatandaş verileri	Kamusal figür ile sade vatandaş ayrımı belirleyicidir; basının kamusal	Siyasetçi/kamu görevlisi ile sade vatandaş ayrımı gözetilir;

Karşılaştırma Parametresi	Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM)	Anayasa Mahkemesi (AYM)
	öncelikli korumadan yararlanır.	denetim işlevine üstünlük tanınır.	yüksek bilinirlik seviyesinin eleştiri eşiğini genişlettiği kabul edilir.
Zamanın Dönüştürücü Etkisi	Artık ilgili olmayan veri kriteri merkeze alınır; verinin haber değerinin zamanla aşındığı kabul edilir.	Zamanın geçmesiyle haber değerinin erozyona uğradığı kabul edilir; ancak tarihsel nitelik kazanan olguların korunmasına devam edilir.	Somut süre testi (örneğin 14 yıl kriteri) uygulanır; tarihsel veya istatistiksel değer taşıyan veriler unutulma hakkının istisnası olarak değerlendirilir.
Ölçülülük ve Araç Seçimi	İndeksten çıkarma (referanssızlaştırma) yöntemi tercih edilir; içeriğin tamamen silinmesi son çare olarak öngörülür.	Anonimleştirme en hafif müdahale aracı olarak görülür; içeriğin silinmesi istisnai olup indeksten çıkarmanın	Dörtlü test (zaman, konu, kişi ve yöntem) uygulanarak müdahalede orantılı araç seçiminin zorunluluğu vurgulanır.

Karşılaştırma Parametresi	Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)	Anayasa Mahkemesi (AYM)
		meşru bir araç olduğu kabul edilir.	
Hukuki Temel ve Odak Noktası	Veri sorumlusunun yükümlülükleri ve Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR) m. 17 çerçevesi esas alınır.	AİHS'nin 8. ve 10. maddeleri arasındaki denge ve devletin pozitif yükümlülükleri boyutuna odaklanılır.	Anayasa'nın 17. ve 20. maddeleri uyarınca kişilik gelişimi ve özel hayatın gizliliği ekseninde yorum geliştirilir.

Yukarıdaki tabloda verilen verilere bütüncül bir şekilde bakıldığında, üç büyük mahkemenin kararları arasında en önemli ortak noktanın, çatışan haklar arasında basit ve genel bir sıralama yapmaktan kaçınmaları olduğu görülmektedir. Mahkemeler bunun yerine, her bir olayın özel koşullarını dikkate alan bir dengeleme yöntemi kullanmışlardır.

Ancak, mahkemelerin hukuki argümanlarını oluştururken odaklandıkları noktalar konusunda belirgin bir ayrılık vardır. Bu ayrılık şöyledir: Avrupa Birliği Adalet Divanı, meseleyi çoğunlukla veri sorumlusunun sorumlulukları açısından ele alırken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, hakların doğrudan çatışması üzerinden bir insan hakları değerlendirmesi yapmaktadır. Türk Anayasa Mahkemesi ise, sorunları genellikle

kişilik hakkı ve özel hayatın gizliliği bağlamında çözmeyi tercih etmektedir.

V. HAKLARIN YARIŞMASINDA BELİRLEYİCİ PARAMETRELER

Unutulma hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki uyumsuzluk, her iki değer de demokratik toplum düzeni için vazgeçilmez olması sebebiyle, statik veya kategorik bir öncelik değıl; ancak dinamik bir dengeleme testi ile çözüme kavuşturulabilir. Yüksek yargı organlarının (ABAD, AİHM, AYM) kararları bir bütün olarak analiz edildiğinde, bu hassas terazinin dengelenmesinde belirleyici olan üç ana eksen öne çıkmaktadır.

A. Öznenin Konumu: Kamusal Figür Vs. Sade Vatandaş Ayırımı

Dengelemede ilk ve en kritik ölçüt, şüphesiz verinin öznesi olan kişinin toplumsal statüsüdür. Siyasetçiler, üst düzey bürokratlar ve topluma mal olmuş kişiler; eylem ve söylemlerini bilerek halkın ve medyanın denetimine açtıkları için, mahremiyet beklentisi eşikleri sade vatandaşlara göre çok daha düşüktür.

AİHM ve AYM, kamusal figür olarak nitelendirilen kişilerin geçmişteki hatalarının dahi, kamusal tartışmaya katkı sağlama potansiyeli taşıması nedeniyle arşiv değerini koruma eğilimindedir. Örneğin bir milletvekilinin geçmişteki ticari iflası, seçmenin oy verme davranışını etkileyebilecek kamusal bir bilgidir. Buna karşılık, suçun mağdurları, çocuklar veya toplumsal bir bilinirliği olmayan sade vatandaşlar söz konusu olduğunda; unutulma menfaati, basın özgürlüğü ve arşivin bütünlüğü karşısında çok daha güçlü bir koruma kalkanına sahiptir. Zira bu kişiler hakkındaki bilginin kamuoyunca bilinmesinde üstün bir kamu yararı bulmak güçtür.³⁹

³⁹ İlyas Atakan Yasak, *Unutulma Hakkı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 111.

B. Zamanın Dönüştürücü Etkisi: Haber Değerinden Tarihsel Belgeye

Zaman, bilginin niteliğini değiştiren en önemli değişkendir. Bir haber yayınlandığı anda güncel haber değeri taşır; ancak zamanla bu değer aşınır. Başlangıçta hukuka uygun ve güncel olan bir içerik, üzerinden uzun yıllar geçmesiyle yetersiz, ilgisiz veya artık ilgili olmayan bir niteliğe bürünebilir.⁴⁰

AYM'nin N.B.B. kararında vurguladığı üzere, 14 yıl önce işlenmiş ve cezası infaz edilmiş bir suçun bugün hâlâ arama motorlarında ilk sırada çıkması, bireyi geçmişine hapsetmekte ve resosyalizasyon (topluma kazandırma) amacını imkânsız kılmaktadır. Ancak burada ince bir çizgi vardır: Eğer veri; tarihi, istatistiksel veya bilimsel bir değer taşıyorsa (örneğin Susurluk Kazası gibi tarihsel bir olay), zamanın geçmesi unutulma hakkını doğurmaz, aksine verinin tarihsel belge niteliğini pekiştirir.

C. Müdahalenin Ölçülülüğü: Cerrahi Müdahale Olarak Araç Seçimi

Bir denge arayışında, ölçülülük ilkesi pusula görevi görür. İfade özgürlüğüne yapılacak müdahalenin, ulaşılmak istenen amaçla orantılı olması ve demokratik toplumda gerekli olması şarttır.

Bu bağlamda, içeriğin ana kaynaktan (gazete arşivinden) tamamen silinmesi, tarihin yeniden yazılması ve sansür riski taşıdığı için genellikle son çare olarak görülmelidir. Yargı mercileri bunun yerine, daha yumuşak ve hedefe odaklı araçları tercih etmelidir:

- **İndeksten Çıkarma:** İçeriğin kendisi dururken, arama motorlarında kişinin adıyla yapılan aramalarda sonucun gösterilmemesi.
- **Anonimleştirme / Rumuzlama:** Haber metnindeki ismin baş harflerle (A.Y. şeklinde) kodlanması.

⁴⁰ ABAD, *Google Spain*, C-131/12, § 93.

• **No-Index Kodu:** İçeriğin ana kaynağından silinmeksizin yalnızca arama motoru tarayıcılarına (botlarına) kapatılması yöntemidir. Bu araç, zaman içinde değişen statülere karşı muazzam bir esneklik sunar. Pressly'nin Alman Anayasa Mahkemesi'nin 30 yıl önceki bir cinayete ilişkin kararı (Der Spiegel arşivleri vakası) bağlamında işaret ettiği üzere; kişi sade bir vatandaşken unutulma hakkından yararlandığında bir "robots.txt" koduyla içeriğin arama sonuçlarında çıkması engellenebilir. Ancak aynı kişi yıllar sonra siyasete atılıp kamusal bir figür haline geldiğinde, demokratik özyönetim ve seçmenin bilgi alma hakkı gereği bu kod kolayca kaldırılarak haber yeniden indekslenir; siyasetten çekildiğinde ise kod tekrar aktif hale getirilebilir. Bu dinamik yöntem, haklar arasındaki zamanla değişen dengenin en hassas ve cerrahi biçimde kurulmasını sağlamaktadır.⁴¹

Bu araçlar, hem basının arşiv tutma özgürlüğünü korumakta hem de bireye dijital geçmişinden sıyrılma imkânı sunarak çatışmayı en az hasarla çözmektedir.⁴²

VI. TÜRK HUKUKUNDAKİ MEVCUT YASAL ÇERÇEVENİN YETERSİZLİKLERİ

5651 sayılı Kanun, bir kişinin adıyla bağlantılı arama sonuçlarından kaldırılmasına ilişkin net bir mekanizma sunmamaktadır. URL bazlı engelleme sistemi, içerik kopyalandığında veya platform değiştirildiğinde işe yaramamaktadır. Bu da içerik taşınması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca, sulh ceza hâkimliklerinin bu tür teknik bilgi gerektiren dijital hak taleplerini geleneksel dava prosedürleriyle değerlendirmesi hem gecikmelere hem de öngörülemez sonuçlara neden olmaktadır.

5651 sayılı Kanun'un 9. maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi, mevcut yasal boşlukları daha da

⁴¹ Pressly, "Right to Be Forgotten," 82-85.

⁴² Yasak, *Unutulma Hakkı*, 93-103.

derinleştirmiştir. Anayasa Mahkemesi, 9. maddenin erişim engelleme usulünü iptal ederken, mevcut idari ve yargısal mekanizmanın, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan temel hakların ancak kanunla sınırlanabileceği güvencesiyle ve hak arama özgürlüğüyle bağdaşmadığını tespit etmiştir. Yüksek Mahkeme, iptal gerekçesinde özellikle ölçülülük ilkesine vurgu yapmış ve yargısal güvencelerden yoksun, süresiz ve kapsamı belirsiz erişim engelleme kararlarının demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olduğunu, bu durumun basın ve ifade özgürlüğüne yönelik orantısız bir müdahale teşkil ettiğini açıkça ortaya koymuştur. Bu iptal kararı sonucunda ortaya çıkan normatif boşluk, bireysel unutulma taleplerinin hangi usul ve esaslara göre karara bağlanacağı sorusunu yanıtsız bırakmaktadır ve hak sahiplerini tutarsız yargısal kararlarla baş başa bırakmaktadır.⁴³

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) açısından incelendiğinde, Kanun'un 7. maddesi silme ve yok etme hakkını düzenlemekle birlikte, arama motoru indekslerine özel bir hüküm içermemektedir. Bu boşluk, GDPR m. 17(3)'ün getirdiği basın özgürlüğü istisnasının da karşılıksız kalması sonucunu doğurmaktadır. Ayrıca KVKK'da unutulma hakkı taleplerinde basın özgürlüğü ile mahremiyet arasındaki dengenin nasıl kurulacağına dair açık bir ölçülülük testi yer almamaktadır.⁴⁴

KVKK m. 28/1'in formülasyonu da önemli bir eleştiri konusu olmaya devam etmektedir. Anılan hüküm, kişisel verilerin gazetecilik, sanatsal, edebi veya bilimsel amaçlarla işlenmesi halinde KVKK'nın uygulanmayacağını öngörmektedir. Unutulma hakkının basın özgürlüğü ve ifade

⁴³AYM, 5651 sayılı Kanun m. 9'a ilişkin iptal kararı için bkz. AYM, E.2014/149, K.2015/14, 14.01.2015; ayrıca bkz. AYM, E.2020/76, K.2021/50, 17.06.2021. İptal sonrası ortaya çıkan normatif boşluk ve reform ihtiyacı için bkz. Işık, İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları, 201-230.

⁴⁴ Kişisel Verileri Koruma Kurumu (KVKK), "Unutulma Hakkına İlişkin Rehber İlkeler," 2022, erişim tarihi Ocak 10, 2026, <https://www.kvkk.gov.tr>; Alpaslan, "Unutulma Hakkı," 110.

özgürlüğü bağlamında gündeme geldiği uyuşmazlıklar ise tam da bu istisna kapsamına girmektedir; dolayısıyla KVKK kurumsal çerçevesi, bu tür taleplerde idari bir merci olarak yetkisizleşmektedir. Öte yandan, unutulma hakkının arama motorları nezdinde fiiliyatta Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) aracılığıyla icra edildiği göz önüne alındığında, mevcut kurumsal tablonun ciddi bir yetki belirsizliği barındırdığı görülmektedir. BTK'nın teknik bir idare olarak hak dengelemesi yapma kapasitesi ve bu konudaki meşruiyeti sınırlıdır.⁴⁵

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma boyunca yapılan analizler göstermektedir ki; unutulma hakkı, ifade ve basın özgürlüğünü yok etmeye yönelik bir sansür mekanizması değil; aksine insan onurunu merkeze alan, bireyi veri nesnesi olmaktan çıkarıp yeniden hukuk süjesi haline getiren dengeleyici bir enstrümandır. Ancak hakkın sınırları muğlak bırakıldığında, basının kamu gözetleyicisi işlevini felç etme ve toplumsal hafızada delikler açma riski mevcuttur.

Türkiye’de hak, AYM ve Yargıtay’ın öncü kararlarıyla hukuk sistemine girmiştir. Ne var ki bu içtihat temelli yolun ciddi kurumsal yetersizlikleri bulunmaktadır. Aşağıda bu yetersizlikler somut olarak tespit edilmekte ve üç öneri çerçevesinde çözüm yolları ortaya konulmaktadır.

1. Yasal Kodifikasyon: Mevcut Hukuki Çerçevenin Yetersizlikleri ve Reform İhtiyacı

5651 sayılı Kanun, erişim engelleme odaklı bir yapıya sahip olup bireyin adıyla ilişkilendirilmiş içeriklerin arama

⁴⁵KVKK m. 28/1(c) uyarınca gazetecilik, sanatsal, edebi veya bilimsel amaçlarla yapılan kişisel veri işleme faaliyetleri Kanun kapsamı dışında kalmaktadır. Bu istisnanın formülasyonuna yönelik eleştiriler ve KVK Kurulu’nun yetki sınırları için bkz. Alpaslan, "Unutulma Hakkı," 105-110; Sözüer, Unutulma Hakkı, 170-179. BTK’nın arama motorları nezdindeki icra yetkisi için bkz. Işık, İnternet Aktörleri, 215-220.

sonuçlarından çıkarılmasına (referanssızlaştırma) ilişkin açık bir mekanizma öngörmemektedir.⁴⁶ URL bazlı engelleme sistemi, içerik kopyalandığında ya da platform değiştirildiğinde etkisizleşmekte; “İçerik taşınması” sorunuyla baş başa kalmaktadır. Bunun yanı sıra sulh ceza hâkimliklerinin bu tür teknik bilgi gerektiren dijital hak taleplerini klasik dava prosedürleriyle değerlendirmesi hem gecikmeli hem de öngörülemez sonuçlar doğurmaktadır.⁴⁷

Bu tespitler ışığında, KVKK’ya veya 5651 sayılı Kanun’a yapılacak bir değişiklikle; hakkın tanımı, kapsamı ve istisnaları (GDPR m. 17 benzeri) açıkça düzenlenmelidir. Düzenlemede özellikler:

- I. Referanssızlaştırma taleplerinin KVKK çerçevesinde açıkça tanınması,
- II. Basın özgürlüğü ile mahremiyet arasındaki ölçülülük testinin kanun metninde somutlaştırılması
- III. Arşivlerde anonimleştirme yükümlülüğüne ilişkin prosedürel güvencelerin belirlenmesi gerekmektedir.

2. İdari İhtisaslaşma: Dijital Haklar Komisyonu’nun Kurumsal Tasarımı

Arama motorları özel şirketlerdir ve ticari kaygılarla hareket ederler. Unutulma talepleri giderek artıyor. Bu nedenle, bu talepleri ilk olarak inceleyecek bir mekanizmaya ihtiyaç

⁴⁶Cemre Alpaslan, "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Unutulma Hakkı," *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 155 (2021): 105-107; Muharrem Kılıç, "Dijital Çağda Kişilik Hakkının Korunması ve Unutulma Hakkı," *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69, no. 1 (2020): 231-235.

⁴⁷Alper Işık, *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 207-221. Işık, 5651 sayılı Kanun’un uygulamada yarattığı sorunları internet egemenliği tartışmaları çerçevesinde ele alarak platformlar, devlet ve bireyler arasındaki geçirgen yetki sınırlarını incelemektedir.

duyuluyor. KVKK bünyesinde Dijital Haklar Komisyonu kurulabilir. Bu komisyon yedi üyeden oluşabilir: iki hukuk akademisyeni, bir veri koruma uzmanı, bir gazeteci, bir siber güvenlik uzmanı ve iki KVKK temsilcisi. Başkanın hukuk akademisyeni üyeler arasından seçilmesi ve görev süresinin üç yıl olması doğru olabilir. Bu komisyonun mahkemelerin yetkisini devralması amaçlanmıyor. Komisyon, yalnızca bireysel unutulma taleplerini ilk aşamada değerlendirerek tarafları uzlaştırma ya da arama motorlarına tavsiye kararı sunabilir. Ancak, hakların dengelenmesi sürecine idari bir komisyonun dahil olması Anayasa'nın 9. maddesinde yer alan yargı yetkisinin münhasıran mahkemelere ait olduğu ilkesiyle çelişir mi? İdare hukuku doktrininde, idarenin icrailik vasfı taşımayan, uyuşmazlıkları mahkeme önüne gitmeden çözmeyi hedefleyen mekanizmaları kurması olağan bir yansımadır. Önerilen komisyon, kesin hüküm veren bir yargı mercii değil; hızlı değerlendirme, teknik standartların geliştirilmesi ve basın kuruluşlarıyla arama motorlarına rehberlik işlevini üstlenen bir uzlaştırma platformu olarak tasarlandı. Komisyon, KVKK m. 28/1 istisnasının kapsamını netleştiren rehber ilkeler yayımlamalı ve BTK ile yargı mercileri arasındaki yetki sınırlarını belirleyen bir çerçeve oluşturmalıdır.

Komisyon kararlarının bağlayıcı nihai hüküm olmaması ve tarafların Anayasa'nın 125. ile 36. maddeleri kapsamındaki idari yargı denetimi ile hak arama özgürlüğünün her koşulda saklı tutulması sayesinde, bu kurumsal tasarımın hukuk devleti güvenceleri ve Anayasa'nın 9. maddesi ile tam bir uyum içinde faaliyet göstermesi hedefleniyor..⁴⁸ Söz konusu komisyon, bir karar mercii değil; hızlı değerlendirme, teknik standartların geliştirilmesi ve basın kuruluşlarıyla arama motorlarına rehberlik işlevini üstlenen bir uzlaştırma platformu olarak

⁴⁸Anayasa m. 9; AYM, N.B.B., BB, B. No: 2013/5653, § 52. Karşılaştırma için ayrıca bkz. Avrupa Veri Koruma Kurulu (EDPB), "Guidelines 5/2019 on the criteria of the Right to be Forgotten in the search engines cases under the GDPR," Temmuz 7, 2020.

tasarlanmalıdır. Komisyon aynı zamanda, KVKK m. 28/1 istisnasının kapsamını netleştiren rehber ilkeler yayımlamalı ve BTK ile yargı mercileri arasındaki yetki sınırlarını belirleyen bir çerçeve oluşturmalıdır. Bu yapı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünü zedelemeksizin mahkemelerin iş yükünü azaltabilir ve yeknesak uygulama sağlayabilir.

3. Yargısal Dengeleme Rehberi Oluşturulması

Hâkim ve savcıların somut olaylarda başvurabileceği; zaman aşımı süreleri, suç türleri ve kamusal figür kriterlerini içeren, esnek ancak yol gösterici bir Unutulma Hakkı Rehberi hazırlanmalıdır. Bu rehber Yargıtay, Danıştay ve AYM'nin mevcut içtihatlarını sentezlemeli; GDPR ve AİHM içtihadıyla uyumu esas almalı ve belirli aralıklarla güncellenebilecek biçimde tasarlanmalıdır.

Sonuç olarak; unutulma hakkı, dijital uygarlığımızın bir lüksü değil, insan onurunun korunması için bir zorunluluktur. Bu hakkın, ifade özgürlüğünün özüne dokunmadan, titiz bir yargısal süzgeçten geçirilerek uygulanması, hukuk devletinin dijital çağdaki en büyük sınavı olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Alpaslan, Cemre. "Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Kapsamında Unutulma Hakkı." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 155 (2021): 89-120.
- Arslan Öncü, Gülay. "Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı." *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa: Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme iç.*, ed. Sibel İnceoğlu, 311-624. İstanbul: Beta Yayınevi, 2013.
- De Terwangne, Cécile. "Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion." *VII International Conference on Internet, Law & Politics: Net Neutrality and Other Challenges for the Future of the Internet iç.*, 109-121. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya (UOC), 2012.
- Di Ciommo, Francesco. "Privacy in Europe After Regulation (EU) No 2016/679: What Will Remain of the Right to be Forgotten?" *The Italian Law Journal* 3, no. 2 (2017): 633-646.
- Galea, Manuel. "The Right to be Forgotten: A Balance Between Privacy and Public Rights?" (doktora tezi, University of Malta, 2015).
- Gülener, Serdar. "Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak 'Unutulma Hakkı'." *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, no. 102 (2012): 220-240.
- Jeffries, Stuart. "Why We Must Remember to Delete – and Forget – in the Digital Age." *The Guardian*, Haziran 30, 2011. <https://www.theguardian.com/technology/2011/jun/30/right-to-be-forgotten-digital-age>.
- Karan, Ulaş. "İnternette Haber Arşivlerinde Unutulma Hakkı: İfade Özgürlüğü İhlali mi, Özel Yaşama Saygı Hakkının Doğal Sonucu mu?" *Legal Hukuk Dergisi* 16, no. 189 (2018): 4201-4258.
- Kılıç, Muharrem. "Dijital Çağda Kişilik Hakkının Korunması ve Unutulma Hakkı." *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 69, no. 1 (2020): 201-240.

- Mayer-Schönberger, Viktor. *Delete: The Virtue of Forgetting in the Digital Age*. Princeton: Princeton University Press, 2009.
- Pressly, Lowry. "The Right to Be Forgotten and the Value of an Open Future." *Ethics* 135, no. 1 (2024): 65-87. <https://doi.org/10.1086/731431>.
- Rosen, Jeffrey. "The Right to Be Forgotten." *Stanford Law Review Online* 65 (2012): 88. <https://www.stanfordlawreview.org/online/privacy-paradox-the-right-to-be-forgotten/>.
- Rouvroy, Antoinette ve Yves Poullet. "The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development: Reassessing the Importance of Privacy for Democracy." *Reforming European Data Protection Law* iç., ed. Serge Gutwirth, Ronald Leenes ve Paul de Hert, 45-76. Dordrecht: Springer, 2015.
- Taşkın, Ş. Cankat. *İnternete Erişim Yasakları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Işık, Alper. *İnternet Aktörleri ve Egemenliğin Değişen Boyutları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023.
- Sözüer, Eren. *Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Hukuku Perspektifinden Bir İnceleme*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Walker, Robert Kirk. "The Right to be Forgotten." *Hastings Law Journal* 64 (2012): 257-286.
- Warren, Samuel D. ve Louis D. Brandeis. "The Right to Privacy." *Harvard Law Review* 4, no. 5 (1890): 193-220.
- Wechsler, Simon. "The Right to Remember: The European Convention on Human Rights and the Right to Be Forgotten." *Columbia Journal of Law and Social Problems* 49, no. 1 (2015): 135-165.
- Yasak, İlyas Atakan. *Unutulma Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekmediğini belirtmiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not declared whether this work has received any financial support.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Ethics Committee Approval: The author stated that ethics committee approval is not required.
